

ТЕОРІЯ, ІСТОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

Валентина Кончаковська,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правознавства
та галузевих юридичних дисциплін
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова
ORCID: 0000-0003-1643-9627

Олена Макарова,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова
ORCID: 0000-0002-0208-9737

Анна Карнаух,
кандидат політичних наук,
доцент кафедри політичних наук
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова
ORCID: 0000-0002-4329-5684

<https://doi.org/10.32782/2306-9082/2022-46-9>

УДК 316.485.26:[355.01+355.4]:94(477)

***Військова агресія проти України:
історія та сучасність***

Неспровокована військова агресія, жорстокість, звірство, з однієї сторони, та нескореність, відвага, горе, біль, патріотизм, нерозуміння, страх, боротьба та героїзм, з іншої, – те, що заповнило абсолютно всі сфери суспільного життя нашої держави. Ніхто з нас до останнього не міг повірити, що у XXI ст. таке можливо. Одне слово «війна» вселяє страх у кожну людину. Проте сьогодні диктує свої правила та ставить жорсткі вимоги до кожного з нас. Ми будували плани на майбутнє, працювали, навчалися заради свого блага та процвітання держави. Проте війна в одну мить змінила наше життя. Хтось став на захист держави зі зброєю в руках, хтось почав допомагати мало-забезпеченим, годувати та одягати тих, хто цього потребує, хтось із-за кордону налагоджує поставку необхідного для наших мужніх воїнів та гуманітарної допомоги, а хтось навчає, лікує, працює і підтримує економіку і, знову таки, займається благодійністю – це той вклад, який кожен свідомий українець зробив для себе, а можливо ще й зробить. Деякі території вже звільнені від окупантів, однак ми все ще не можемо почуватися в повній безпеці, адже війна ще продовжується. Тому допомога та робота кожного громадянина це безцінний внесок у нескорену, незалежну та квітучу Батьківщину.

На сучасному етапі розвитку суспільства, в епоху глобалізації, швидкого розвитку інформаційних технологій, які заповнили абсолютно всі сфери суспільного життя, зрозуміло, що паралельно з військовою агресією, інформаційна війна та кібератаки на сайти, які мають стратегічне значення для функціонування держави також мають місце. Мабуть жодна людина в розвинених країнах не уявляє себе без телефону, комп'ютера або іншого засобу для спілкування та отримання інформації і, можливо, тому ті українці, які змушені були стати біженцями або вимушеними переселенцями,

рятуючись від російської агресії, зараз можуть віддалено працювати на користь держави, знаходячись за сотні й тисячі кілометрів від рідної домівки.

Мета – окреслити історичні витоки бажання Росії завоювати території України, а також окреслити питання україно-польських відносин, як стратегічних партнерів у забезпеченні стабільності, підтримки для двосторонньої користі та розвитку.

Історичний шлях до незалежності України сповнений жорстокістю, несправедливістю, виборюванням незалежності, протистоянням тоталітарному режиму, масовими арештами українських патріотів та їх переслідуваннями. Таке враження, що українську державу та українську націю постійно переслідували, хотіли позбавити незалежності, а народ, не дивлячись на утиски, наперекір усьому, ставав все сильнішим, ще більше патріотичнішим і мужнім. Саме це, ми – творці нинішньої історії, можемо спостерігати, як об'єднується український народ, відроджується українська нація, а патріотів стає все більше, люди масово відмовляються від русизму, знищуються усі натяки на дружбу з країною агресором.

У межах нашого дослідження, було б доречно згадати про більшовицькі наміри стосовно України. Зазначене досить ґрунтовно було описано у роботах видатного українського громадсько-політичного діяча Степана Бандери. Зокрема, у відомій праці «Хоч які великі жертви – боротьба конечна», надрукована в «Шляху Перемоги», Мюнхен рік III, ч. 2-3 /98-99, Різдво 7-го січня 1956 р. У ній автор обговорює доцільність протибільшовицької боротьби, не зважаючи на великі жертви, що їх вона спричинює. Ще тоді у праці було викладено про те, що «більшовицька Москва хоче пожерти Україну і перетворити її повністю. Вона зміряє до систематичного сточення української

національної субстанції, до виконання з душі й життя українського народу всього національного змісту так, щоб затративши свою національну самобутність, українська людина, цілий український народ прийняли московсько-комуністичний зміст і форми буття та назавжди стали частиною советської Росії, советсько-російського народу. До такої максимальної цілі Москва прямує послідовно і безоглядно. Розуміючи добре, що такого перетравлення цілих загарбаних народів не можна завершити одним потягненням, більшовики розплановують його на довший поступовий процес, на цілий ряд перехідних етапів [1].

Саме це ми можемо спостерігати нині, починаючи з 2014-го року. Через 23 роки після проголошення незалежності, українці знову зі зброєю в руках захищають власну свободу та територіальну цілісність держави. Як відомо, військова операція на території Криму завершилася його анексією, після чого Росія розпочала війну на сході України. І щоб якимось чином «легалізувати» військові дії зі свого боку з квітня 2014 року розпочала створення під прикриттям «народних» виступів спецслужбами РФ так званих Донецької та Луганської народних республік». На жаль, зазначені дії були лише підготовчим етапом до широкомасштабного вторгнення в Україну.

Нагадаємо, вперше в ХХ ст. незалежність України була проголошена 22 січня 1918 року текстом IV Універсалу. І хоча вже тоді Україна мала всі ознаки держави: герб, територію, військо, грошову систему, дипломатичні відносини з іншими державами, все ж проіснувала лише три роки [2].

У міру посилення комуністичного тоталітарного режиму зростала політична та економічна залежність України. Український визвольний рух розвивався у формах збройної (1920–1950-ті) та ненасильницької (1960–1980-ті) боротьби. Наприкінці

1980-х років цей рух разом із національно-демократичними революціями у Східній Європі відіграв важливу роль у падінні комуністичних режимів, а в Україні призвів до відновлення незалежності. 16 липня 1990 року Верховна Рада УРСР під тиском демократичної опозиції та масових вуличних демонстрацій ухвалила Декларацію про державний суверенітет України. 24 серпня 1991 року на позачерговому засіданні Верховна Рада УРСР ухвалила Акт проголошення незалежності України, а 1 грудня 1991 р. на Всеукраїнському референдумі українці підтвердили своє прагнення жити в незалежній державі, зробивши її незворотнім фактом історії [2].

Результати цього референдуму заклали початок міжнародного визнання України іншими країнами, як незалежної суверенної держави. Першими з понад 130 країн світу Українську державу визнали Польща, Канада, Латвія і Литва.

Цікавим є той факт, що протягом тривалого часу поляки й українці знали періоди спільної боротьби проти зовнішніх загроз, ситуативних альянсів та війн між собою. Вони були об'єднані й роз'єднані питаннями релігії, мови, прав та кордонів. Проблеми такого роду є типовими для відносин між сусідніми державами в Європі. Однак для Польщі та України справи були більш складними «завдяки» близькості до великих держав – Росії, Австрії та Пруссії. Суперечки та лінії розподілу між поляками й українцями активно використовувалися або підсилювалися могутніми сусідами [3].

Вважаємо за доречне торкнутися питання україно-польських відносин, адже попри складнощі, яких зазнавали обидві країни у відносно недалекому минулому, все ж спромоглися стати партнерами і союзниками у багатьох питаннях і не лише у воєнний час.

Тож, ми зазначали, що Польща першою визнала незалежність України

в 1991 році. Обидві держави почали сприймати одна одну як стратегічні партнери і нині Україна відчуває величезну підтримку у такі складні часи, яких зазнала наша держава, починаючи від повномасштабного військового вторгнення Росії в Україну.

Крім того, у 1992 році Польща й Україна підписали Угоду про добросусідство, дружбу та співробітництво. За два роки було підписано декларацію принципів взаємовідносин, що підкреслила стратегічне значення країн одна для одної. Увага у двосторонніх відносинах періоду 1990-х років головним чином зосереджувалася на проблемах економіки, торгівлі та історичних питаннях. Сторонам вдалося значною мірою досягти примирення, що базувалося на формулі «пам'ятаємо минуле, але думаємо про майбутнє» [4].

Безперечно, беручи до уваги історичний досвід, можна спрогнозувати модель поведінки обох держав позбавлених права вважати одна одну партнерами, проте Польща й Україна спромоглися та обрали правильний вектор розвитку міждержавних відносин задля забезпечення стабільності, підтримки та побудови двосторонніх відносин, які були б побудовані на довірі й приносили спільну користь.

Тож в них спільне бачення проблем безпеки в Східній Європі, вони підтримують одна одну з цілого ряду питань і вважать одна одну стратегічними партнерами [3]. Нині ми відчуваємо сильну підтримку і допомогу Польщі.

Разом з тим, хочеться відмітити підтримку і співпрацю країн не лише у воєнний час. Попри значну кількість історичних конфліктів, які довелося пережити Польщі та Україні, необхідно відзначити налагодження дружніх відносин між державами. Підтвердженням цьому є те, що останнім часом питання українських мігрантів до Польщі набуло резонансу. У 2017 році українці отримали

близько 81% всіх польських робочих віз, а загальна кількість українців, що працюють в Польщі, досягає, за деякими оцінками, двох мільйонів. Безперечно, така ситуація на користь економіці обох держав, адже Польща виграє від притоку української робочої сили, а українці, в свою чергу, мають змогу отримувати вищі зарплати. Загальний обсяг коштів, що були направлені працівниками з Польщі в Україну оцінюється на рівні 3 мільярдів доларів щорічно. Завдяки мовній, культурній та соціальній близькості, а також ліберальному польському законодавству, Польща стала головним напрямком для українських трудових мігрантів [3].

За підрахунками до Польщі виїхали 2 922 978 українців (станом на 28 квітня 2022 року) [5]. Водночас, зауважимо, що немає офіційної інформації скільки громадян попрямували далі в інші країни. Водночас, лівова частина все ж залишається саме в Польщі.

Ще у 2019 р. І. Степанова у своєму дослідженні «Польсько-українські відносини: потенціал – більший за проблеми» зазначала, що у відносинах між Україною і Польщею немає серйозних причин для конфронтації. Україна може допомогти Польщі збільшити вагу Східного партнерства у спільних політиках ЄС; а Польща може далі підтримувати Україну на шляху до членства в НАТО та ЄС [4].

І тепер не можемо не згадати про таку важливу у цей час підтримку. Зокрема, Варшава стала першою столицею з числа потенційних держав-гарантів, яка публічно проголосила, що не братиме участь у такій мирній угоді, яка передбачатиме здачу Росії частини території України. Саме про це 1 травня 2022 року, заявив зовнішньополітичний радник президента Анджая Дуди та один з керівників президентської канцелярії Польщі Якуб Кумох [6].

За підсумками боротьби за незалежність України, яка велася в умовах жорстокої громадянської війни 1918–1920 рр. і закінчилась поразкою, як непарадоксально звучить, але першими ворогами у відстоюванні незалежності України були Росія і Польща. Водночас, за багато років Росія так і залишилася нашим ворогом, тим, хто у ХХІ ст. забув, що таке міжнародне право, нехтував усіма законами ведення війни, тим, хто масово чинив воєнні злочини, жорстокість якої будуть пам'ятати ще багато поколінь, а наші діти будуть вивчати у підручниках з історії, як руйнівна військова російська машина безперечно згуртувала українців, довела незламність української нації, мужність та самовідданість всього українського народу, який боронить нашу незалежність і як майже весь цивілізований світ нам в цьому допомагав, співчував і підтримував, які звірства та жорстокість зараз переживає український народ, звільняючи рідну землю. А Польща стала справжнім союзником, партнером та другом, яка, поряд з рядом інших цивілізованих високорозвинутих країн світу допомагають у боротьбі за незалежність та відновленні миру на українській землі.

Ми торкнулися проблематики тернистого шляху становлення незалежності України, посягання на цілісність та суверенітет нашої держави зі сторони країни-агресорки у 2022 р. та підтримки і відносин нашого найближчого сусіда, а саме Польщі, яка стала прихистком для мільйонів українців і допомагає Україні разом з іншими країнами друзями перемогти й відстояти інтереси на міжнародній політичній арені.

Хотілося б відмітити слова президента США Джо Байдена, який визнав, що допомога Україні «є недешевою» для американців і водночас підкреслив, що «боротьба в Україні – це боротьба за свободу, і вона недешева, але буде дорожче, якщо світом пошириться російська агресія. Вибір стоїть між підтримкою українців, коли вони захищають свою країну, або підтримкою, коли росіяни «продовжують свої звірства» [7].

Потребує розгляду ще й питання наслідків військової агресії проти України, адже деукраїнізація та геополітичне винищення всього українського – це проблема не лише України. Війна – це загроза світовій безпеці, глобальна продовольча криза, винищення та заподіяння шкоди природним ресурсам, проблеми світової торгівлі, голод у світі, падіння економіки, безробіття, тисячі жертв, інфляція. Крім того, сумнівним видається робота міжнародних організацій, міжнародний правопорядок в цілому світі, напрацювання норм міжнародного права, яке створювалося після 1945 року, задля недопущення війн в цілому світі. Ці питання спробуємо розглянути в подальших наукових роботах.

Еволюція польсько-українських відносин та допомога й підтримка багатьох країн світу в такий складний для України час, взаєморозуміння між державами вказує на демократичні цінності, взаємоповагу до національних меншин, подолання тоталітарного режиму, говорить про можливість правового та дипломатичного вирішення міжнаціональних проблем та непорозумінь, які мають вирішуватися в правовому полі відповідно до норм міжнародного права та не порушуючи його.

Список використаних джерел

1. Хоч які великі жертви – боротьба конечна. 2016. URL: <http://dontsov-nic.com.ua/hoch-yaki-velyki-zhertvy-borotba-konechna/> (дата звернення: 15.05.2022).
2. Історія України – шлях до Незалежності. До 30-ї річниці незалежності України. 2021. URL: <https://khm.gov.ua/uk/content/istoriya-ukrayiny-shlyah-do-nezalezhnosti-do-30-yi-richnyci-nezalezhnosti-ukrayiny> (дата звернення: 15.05.2022).

3. Польсько-українські відносини: потенціал – більший за проблеми. 2019. URL: <https://www.prostir.ua/?news=polsko-ukrajinski-vidnosynu-potentsial-bilshyj-za-problemy> (дата звернення: 07.05.2022).

4. Степанова І. Польсько-українські відносини: потенціал – більший за проблеми. 2019. URL: <https://gurt.org.ua/news/informator/50975/> (дата звернення: 17.05.2022).

5. Кульчицкая К. Уехать, чтобы вернуться: почему украинцы за границей избегают статуса беженца. 2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2022/04/28/7138538/> (дата звернення: 17.05.2022).

6. Jacek Gądek. Kumoch: Ukraina proponuje Polsce dołączenie do gwarantów jej bezpieczeństwa. Nie będziemy się uchylać. 2022. URL: <https://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,114884,28392058,kumoch-ukraina-proponuje-polsce-dolaczenie-do-gwarantow-jej.html> (дата звернення: 17.05.2022).

7. 33 млрд доларів для України і санкції проти російських олігархів: головні тези виступу Байдена. URL: <https://tsn.ua/ato/33-mlrd-ukrayini-i-sankciyi-proti-rosijskih-oligarhiv-golovni-tezi-vistupu-baydena-2048839.html> (дата звернення: 17.05.2022).

Кончаковська В. В., Макарова О. В., Карнаух А. А. Військова агресія проти України: історія та сучасність

У статті розглядається історичний шлях до незалежності України та передумови неспровокованої військової агресії Росії проти України. Визначено основні етапи підготовки країни-агресорки до повномасштабного військового вторгнення в Україну, починаючи з 2014 року.

Значна увага приділена питанню україно-польських відносин. Крім того, звертається увага на труднощі, яких зазнавали обидві держави Польща та Україна у відносно недалекому минулому і наголошується на тому, що ці держави все ж спромоглися стати партнерами та союзниками у багатьох питаннях. Зокрема, налагодження дружніх відносин між державами, взаємопідтримка на міжнародній арені, питання трудової міграції та біженців тощо. Крім того, окреслено перелік проблемних питань, які мають бути вирішені та досліджені, адже деукраїнізація та геополітичне винищення всього українського є не лише проблемою України.

Такі знання представляють особливий інтерес, адже в умовах сьогодення, є важливою та безцінною підтримка багатьох країн світу, розвиток міждержавних відносин, правильне ведення державної політики, прийняття стратегічних рішень для укріплення державних кордонів, забезпечення та розвиток сфер управління державою, які мають першочергове значення для забезпечення та відновлення територіальної цілісності державних кордонів, відбудови міст, які зазнали руйнувань, внаслідок воєнних дій, а також забезпечення демократичних цінностей, подолання тоталітаризму та відновлення прав людини на всіх рівнях.

Виділено перелік проблем, які виникли та (або) загострилися із початком широкомасштабного військового вторгнення, зокрема, загроза світовій безпеці, глобальна продовольча криза, винищення та заподіяння шкоди природним ресурсам, проблеми світової торгівлі, голод у світі, падіння економіки, безробіття, тисячі жертв, інфляція. Крім того,

Крім того, в роботі наводиться перелік питань, які потребують наукового дослідження, адже з початком війни жорстко постало питання ролі держави, державних та міжнародних інституцій у здійсненні та забезпеченні прав людини в умовах воєнного стану. У цьому аспекті, без сумніву, цікавим та пізнавальним було б вивчення міжнародного та національного досвіду.

Ключові слова: військова агресія, незалежність, демократичні цінності, відносини, права людини.

Konchakovska V., Makarova O., Karnayh A. Military aggression against Ukraine: history and modernity

The article examines the historical path to Ukraine's independence and the preconditions for Russia's unprovoked military aggression against Ukraine. The main stages of preparation of the aggressor country for a full-scale military invasion of Ukraine since 2014 have been identified.

Considerable attention is paid to the issue of Ukrainian-Polish relations. It also draws attention to the difficulties faced by both Poland and Ukraine in the relatively recent past and emphasizes that these countries have nevertheless managed to become partners and allies in many matters. In particular, the establishment of friendly relations between the states, mutual support in the international arena, issues of labor migration and refugees, etc. In addition, the list of problematic issues that need to be resolved and researched is outlined, because de-Ukrainization and geopolitical destruction of everything Ukrainian is not only a problem of Ukraine.

Such knowledge is of special interest, because in today's conditions, it is important and invaluable to support many countries, development of interstate relations, proper public policy, strategic decisions to strengthen state borders, ensuring and developing areas of government that are of paramount importance and restoring the territorial integrity of state borders, rebuilding cities that have been destroyed by hostilities, and ensuring democratic values, overcoming totalitarianism and restoring human rights at all levels.

The list of problems that arose and (or) aggravated with the start of a large-scale military invasion, including the threat to world security, the global food crisis, destruction and damage to natural resources, world trade, world hunger, economic decline, unemployment, thousands of victims, inflation. In addition,

In addition, the paper provides a list of issues that need research, because with the beginning of the war, the question of the role of the state, state and international institutions in the implementation and protection of human rights in martial law. In this aspect, it would undoubtedly be interesting and informative to study international and national experience.

Key words: military aggression, independence, democratic values, relations, human rights.